

AZ Ő MÉHÉNEK AJTAI

(Regényrészlet)

MIRKO KOVAČ

„Mert nem zárta bé az én anyám méhének ajtait;
sem pedig az én szemem elől nem rejtette el a nyomorúságot.”

(Jób Könyve 3, 10)

A TALÁLKOZÁS. Stjepan K. belépett a kapun, az ápolónő pedig minden porcikáját kelletve robogott előtte. A fiatal testekben sem forr semmi új, minden elragadtatás öröklött valami. S a szerelemben is mindent látott már a világ. A nővér kint hagyta a betonjárdán, az osztály bejárata előtt, ott, ahol minden pillanatban felrobajlott a vasazat, baljóslatúan csörömpöltek a konyhai edények, lábosok, teásibrikek, szilvakompótos tálacskák. Az ápolónő maga sem tudta, mikorra készítik fel a beteget. Stjepannak nem maradt más hátra, mint hogy néma szemlélője maradjon a történéseknek, a nyikorgásnak, minden csapódásnak és zajnak, a hűvöskés reggelnek, amelyben ápolónők futkároztak ide-oda.

Többé már semmi sem telt lassan, olyik-másik természeti jelenség meggyorsítja az életet, az eső például, de az is csak, amikor megere. Meglehetősen alacsonyan söpörve végig szél kerekedett. Rakásnyi papírt, mindenféle könnyű hulladékot, szennyet sodort egészen a drótig, ami azt jelenti, hogy északi szél fúj, tán még elmúlik a nap eső nélkül. A természet azonban egy szempillantás alatt megcáfolja és visszajára fordítja minden jóslatunkat és tapasztalati megfigyelésünket. Nem azért, mert hazug, hanem mert tényleg a földi változások szószólója.

Arra messzebb ezt látszott megerősíteni a platánok erőteljes sugósága. Ahogy ott álltak felsorakozva, egyfajta védősáv, határvonal voltak két világ, vagy csak két teremtség, között: az egyik még jár, a másik meg fekszik, de közös bennük, hogy mindketten pesti-

sesek, ámbár a dolgok természete szerint mégis csak egyikük a bacilusgazda.

Odafönt vadludak éke húzott el az égbolton, időnként kiáltás szakadt ki a madártorkokból, amíg a vonuló raj el nem tűnt a távolban. És ezt a helyváltoztatást, annak szükségletét bejelentő rikoltozásukat más, távoli hegynyúlványok fölött is elhintik, és így mindenütt a hideg, a csikorgó tél, a jégcsipkék, a befagyott csövek, a madarak és macskák aytafiságának hírmondói lesznek.

Stjepan jócskán elkínzott volt, főleg az álmatlanság miatt. Vasnyoszolya az, ahol fojtogatnak éjszakánként. Reggel fejfájásra ébred az ember, fájdalmakat érez a homloküregében és végig a nyakszirtjén. A füléből mintha zajok patakszanának. Stjepan mégis nyugodtabb volt, mint eddig. Mintha már kimerítették volna az átételt izgalmak. Hozzászokott, törekeny az ember, csak rúg egyet, és elapad. A gondolatok, az más, azok mintha tartósabbak volnának némileg. Most sem hagyták el. Hanem mindig, amikor a régi lift ormótlan kabinja levágódott, elfogta az izgalom. Nőttön-nőtt, majd elfakadt, mint a léggömb.

Lassú léptekkel távolodott a betonjárdán az épület homlokzatába vágott alacsony ajtóig, ide — mint valami kamrákba — vezették be a betegeket, majd megint visszajött a bejárat közelébe, és ott álldogált a lépcsőház hangzavarát hallgatva. Az időjárásnak az az előbbi játéka, az a riadó a klinika udvarában, lecsendesedett, bár nem túl hirtelen, az előhírnökei még igyekeztek visszatérni, de kifulladásra már, egyszerűen csak átsuhantak az udvaron, és elültek úgy, mint amikor a gép csak felnyög az építőtelepen, de nem képes végigdolgozni a munkanapot. A nedvességfoltos, de egyébként száraz betonra cseperészni kezdett az eső, összepötytyözte, majd megállt.

A természet olyan, amilyennek a krónikás bemutatta. A felhők alacsonyra ereszkedtek, s zimankó, áradt belőlük. A zápor egyelőre elmaradt, villamossínek közelsége és gyársziréna jajdult, ebéd-szünet van valahol. Stjepan eresz alá húzódott, beköszöntött az egyenletes hideg, a korai tél, jön, legalábbis errefelé, az az európai latyakhullám, amiközben az ország déli vidékein fokozatosan kiderül, tehát visszatér a késő őszi verőfény bódulata, amikor az egész övezet, L-lel bezárólag, a legközelebb kerül a mediterráneumhoz az évnek ebben a szakában.

A bejárat ajtóban megjelent az orvos, lagymatagon és határozatlanul kezet nyújtott — sem üdvözlésnek, sem kézszerítésnek

nem mondható —, és ellépett Stjepan mellett, aki Rosa felől kérdezte. Az orvos megtorpant a lépcsőn, barátságosan arccal visszafordult, kijelentvén, hogy neki más betegek is vannak, s ő a szíven viseli azok sorsát is, akik felől senki sem érdeklődik, majd fölment a lépcsőn, és egyszerűen elillant, lépteinek kopogását egészen az utolsó emeletig követni lehetett, ott aztán elvegyült a lármás női hangzavarban. Tehát semmi sem maradt a tegnapi közvetlenségéből, ez annak a jele volna, hogy minden távolodik és elszakad egymástól, vagy pedig a közeledés csak abban az üvegcsékkel és ampulákkal bélelt, kínosan fehér szobában lehetséges, ahol sor került rá, s ahol — amint elköszöntek egymástól — minden bizonnal tüstént feledésbe merült? Stjepan ezt nem tudta felfogni, meg volt bántva, de hát ez a város, gondolta magában. Ez az ár, amit az egyszerű jótét lélek fizet a maga paraszti együgyűségében.

Közben a bejáratot is paskolni kezdte az eső, amelyet a szél sodort befelé. Stjepan beljebb húzódott, a bal kéz felőli fal mintha égett volna valamikor; most az emberemlékezet óta piszkos, alacsony ablak éppen arrafelé nézett apró üvegekockáival, ahová Stjepan K. gyakran ellátogatott, nappal, hogy könnyítsen a várakozás terhén, éjszaka pedig, hogy fölbáméskodjon Rosa sápadtan kivilágított ablakára. A hársfa törzsét és ágait már megáztatta az eső, a drótkerítésen lyuk tátongott, alkalmasint senkinek sem szúrt szemet, és nem is tettek semmit, hogy befoltozzák. Mindaz, amit még arra távolabb láthatott, a közvetlenül a platánok csúcsára hajló szürke és hideg égbolt, mindazok az esőnek kitett visszataszító formák, most nyomasztóan ivódtak beléje. Úgy tetszett, minden, ami az ereszről lecsurog, benne gyűlik össze. Mélypontra jutván, úgy érezte magát, mint a kivert kutya. Akkor hát mi sem természetesebb, mint az, hogy földerül majd, ha meglátja Rosát.

A vasrácscon keresztül végre felfedezte Rosa megapadt, de szép arcát, a felesége a tágas kórházi felvonó padlóján, hordágyon feküdt, úgy érkezett le ide, ebbe a komor, kormos világba, mint a napsugár, nem is annyira a báyadt beteg, mint inkább a fáradtan pihenő ember benyomását keltve. A szemét egészen kitöltötte a feltámadó, gyöngyöző örvénylés, Stjepanra pillantva szelíden elmosolyodott, a takaró alól kivonta a kezét, és gyengéden, hálásan megérintette a Stjepanét. S ő végre megnyugodott.

Miközben a segédszemélyzet kiemelte a liftből a beteget, Stjepan is a hordágyhoz lépett, s megfogta egyik végét a vánkos felőli oldalon. Még a folyosón váltottak néhány szót, az asszony halkan,

szaggatottan beszélt, ő pedig tártózkodóan, elfojtva mindenféle érzelemkitörést, vigyázott, ne fárassza egyetlen kérdéssel sem.

Az ajtó előtt az ápolónő esernyőt tartott a beteg fölé. Arról meg Stjepanra csöpögött.

De ő csak vitte, és csupa lényegtelen dologról fecsegett, mint mindig, amikor nem találunk szavakat, és amikor úgy tetszik, rövid az időnk. Ezt-azt azért mégis elmondott, így aztán elpanaszolta álmatlanságát, hogy éjszakái milyen hosszúra nyúlnak, és hogy egyetlenegyszer sem látogatta meg az az aranyat érő, egészséges álom, amióta Rosa nincs otthon.

Ellenben eldicsekedett Vlaho Gučetić és családja figyelmességével, amelyet egyedül úgy tudnának nekik némileg viszonzni, ha Rosa meggyógyul. Már napok óta rabnak érzi magát abban a szobában. S akkor, a két épület közötti rövid távon, felpislákolta a remény is, az újrakezdés meg egy boldogabb korszak eljövetelének reménye az élet delén, az öregségre való jobb felkészülés, a kis bir tokukon való további élet, a szülői házba való visszatérés reménye, amikor végképp bebizonyul az a régi igazság, hogy a házunk küszöbe a legmagasabb hegy, mert a legnehezebb átlépni jövet is, menet is. Az ember ott, azokban a nagyvárosokban is az üdvösségre gondol, mért maradnánk le mi, amikor a lélek láthatatlan szála az üdvösség egyazon történetéhez kötnek bennünket.

A teremtmények úgy újulnak meg, hogy mindaddig fölfelé szállnak, amíg egyetlen folyamba torkollva titokzatosan el nem tűnnek a mélyben.

Stjepan megvárta a vizsgálat végét, noha jócskán elhúzódott. Ez gondba ejtette, türelmetlenül sétált fel-alá, vagy csak álldogált, és kibámult az oszlopos előcsarnok háttérében levő ablakon, a szüntelen összefolyásra és a szemétdombra, itt gyűlt össze, ázotán és lehangolóan, a kórház minden szemetje. Az eső megint abba hagyta, a szél azonban még sodort egy-egy cseppent, amely kellemetlenül és hidegen koppant, különösen, amikor az ember nyakába esett, vagy végiggördült az egyébként állandó lőmérsékletű bőrön.

Stjepan az ajtóig kísérté Rosa hordágyát. Ezúttal nem beszélgettek, hanem mindketten, Rosa fáradtan, Stjepan pedig feszült figyelemmel, az ápolónővért hallgatták, aki még mindig nyitva tartotta az ernyőt, pedig már nem esett. Vidáman cserfelt afölötti örömben, hogy minden úgy van, ahogy van. Olyan lelkesen beszélt, mint aki kitanulta ezt a mesterséget. Minden jobb, mint várták. Mintha a betegségtől megtámadott belek eltávolodása és vékonyodása meg-

állapodott volna. A nyugalom hirtelen állt be. Ettől minden megerősödik és ellenállóbb lesz. Az összenövés szemmel látható. Ez a magyarázat, ha szakszerűten volt is, bátorított. A nővér Stjepan kezét szorongatta, az ujjait úgy fűzte az ő ujjai közé, mintha sétáló szerelmespár vagy valamilyen menetben együtt haladó és egymáshoz közelálló teremtmények volnának. Jeléül annak, hogy Stjepan legyen csak nyugodt. Már egy hét múlva meglátogathatja Rosát, e tekintetben mindenki egyetért az osztályon. Egy kis elemőzsiát is hozhat neki, aludttejjet, kekszet, kompótot, miegymást. Újságokat is, meg valami könnyű olvasnivalót. Ezenközben megérkeztek a XIII. osztályra.

Rosa hosszú pillantást vetett rá búcsúzóul, a szeme tiszta, ám-
bár álmos volt. A szelíd, bájos asszonyt bevitték a folyosóra, amely itt is komor benyomást keltett. Kellemetlen, erős szag terjengett. Stjepan elkísérte tekintetével Rosát végig a folyosó hosszán, egészen a szobájáig. Onnan pedig valami émelyítő meleg csapta meg a résnyire kinyíló ajtóból.

Miután búcsút vett a személyzettől is, Stjepan K. könnyű léptekkel jött le a lépcsőn. Már a kapuban, kellemes meglepetésként, Vlaho Gučetić várta.

— Reggel esernyő nélkül mentél el — mondta.

Stjepan közölte vele a Rosa állapotának javulásáról szóló jó hírt. Sétáltak, s eközben megléptek egy zápor elől, majd jobb hangulatban, mint addig bármikor, szépen, barátian megebédeltek a *Manézsban*. Azaz, valójában szerfelett vidáman. A csevegés során nosztalgiával dicsérték a déli vidékek éghajlatát, az ottani ég kékjét meg az évszakokat, amelyek között arrafelé sosincs éles határ, hanem természetes átmenet alakjában, az elkerülhetetlenségnek szelíden engedelmességgel és egymás bájainak hódolva váltakoznak.

Amikor a mi gyönyörű délvidékünk kerül szóba, az akkor nem az időjárásról való üres fecsegés, nem is gondúzó beszélgetés, hanem annak a ritka adománynak az őszinte kifejezése, hogy az ember egyé tud válni a természettel. Ott még a halál is „az élet ezüstös rápillantása”.

A HALÁL. Stjepan szobájának ajtaja résnyire kinyílt, mintha a settenkedő szél lökte volna be éppen csak annyira, hogy bejöheszen a friss levegő. Stjepan könnyű álmú volt, mindjárt fölkapta fejét a párnáról, és belemeredt a sötétségbe. Majd elég hangosan kattan a villanykapcsoló, s a fény, akármilyen gyenge volt is, kelle-

metlenül áradt el az éjféli vaksötétben. Amikor az ajtóban megpillantotta a megtört Ankát a vállára terített kabátban és zsebkendővel a száján, mindjárt mindent megértett egy szó magyarázat nélkül. Erőt kellett vennie magán, hogy felkeljen és felöltözzék. De azért némán elvégezte ezt is, csak egy mély sóhaj szakadt ki belőle, és megborzongott. A konyhában valaki elhúzta a széket, székláb csikordult a cementlapos padlón. Vlaho ült az asztalnál, cigarettázva. Ilyenkor éjszaka ott még nyáridőben is hideg van.

— Hágy óra? — kérdezte Stjepan.

— Éjfél múlt — felelte Vlaho, s pálinkát töltött a kis poharakba lélekmelegítőnek, de ennél többet is megittak.

— Hát, ez is megtörtént, s éppen most, amikor egy kicsit eredménykedni kezdtünk — mondja Stjepan.

Anka tüzet gyújtott, ropogva tördöste a csendben a gyújtósnak való fenyőlécet. A fa száraz volt, és könnyen tüzet fogott. Stjepan kiment az előszobába, és felhívta a kórházat, meghallgatott mindent, majd visszajött, és leült a konyhaasztalhoz, itt továbbadta, amit megtudott, bővebben pedig majd holnap reggel.

— Amit kell, azt már tudom — mondotta Stjepan. — No de amikor a halálról van szó, az ember sohasem tud róla eleget. Márpedig, úgy látszik, ő is szereti, ha beszélnek róla, hogy s mint jött el.

Anka kávéfőzött, a konyhában kellems illat áradt el. Halkan, nyugodtan beszélgettek, és mindenről a legtermészetesebben. Egy-két órát üldögéltek így, Anka ölébe ejtett kézzel, azt a tulajdonságát, hogy mindenkivel őszintén együtt érez, most sem tagadta meg. Stjepan sápadt volt, s arcáról tompán verődött vissza a gyenge világítás meg a csempe fehérsége. Aztán ki-ki visszafeküdt az ágyába. Stjepan csak szunyókálni tudott, aludni sehogy sem. Későn és sokáig virradt, a sötétség habozva, talán még a beszűrődő világosságnál is határozatlanabban vonult vissza. Csak az eső verte, kockogtatta hangosan az ablaküvegeket.

AZ ELVÁLÁS. Stjepan K. a délutáni vonattal érkezett L.-be.

A sokadalom a vecsernyére hívó harangszóra jött össze, mindenki úgy tódult ki, amiben volt, csak a vászoncelédség öltözött feketébe.

Stjepan hajadonfőtt és már jócskán megtörten, mindazonáltal méltóságteljesen jelent meg, sorra lekezelt, ahogy özvegyemberek szokták; büszkén, hogy férfiasan viselik el fájdalmukat, és — bár

meg akarják ríkatni — visszatartják könnyeiket; ha a férj sírva fakad, az rossz jel.

- Osztozom fájdalmában.
- Erőt, egészséget a maradéknak.
- Dicsértessék az Úr neve.
- Részvétem.
- Isten adta, isten vette.

A csupa letört hang egyetlen zsongássá, egyetlen mormogássá olvadt össze a peronon.

A napkorong megfelelően lebegett a nyugati hegylánc taraján, majálisi máglyaként még csak az egyik fele lángolt a hegy legtetején nemesfém ragyogásában az is lecsúszott lassan, elsüllyedt a föld alatti világba. Meg kell értenünk, hogy mindent, ami létezik, bera-gyog a fény, eszerint Rosának ezt az örök álmát is itten.

A koporsóját kiemelik a tehervonatból, és kézen viszik tovább. Az éjszakát az ebédlőasztalon tölti: a szobát már kiürítették, a bú-tort pedig bezsúfolták a tágas kamrába — mint tudjuk, ott is sok minden történt, hiszen életének jó részét ott töltötte.

Most lássuk csak, térjünk vissza egy kissé a múltba, minden lény a világra hozott valamit az apostolságból, ha pedig kiteszítették a közösségből, az azért történt, mert megfejthetetlen talány maradt. Márpedig a lényekről, méghozzá több könyvoldalon, mint itt törté-nik, lassan-lassan le kell fejteni a rejtély palástját, s akkor ámul-va látjátok majd, hogy értékük miatt jöttek a világra. Mindenről még őszintébben lehet beszélni, különösen, ha olyan világokról van szó, amelyeket — némileg megnemesítve — jogként és magasabb követelményként állítunk azon rétegek elé, amelyek egyébként is romlásra hajlamosak.

A koporsó két oldala mentén ácsolt fapadokat állítottak be, mert különben hol esnék a virrasztás, és a gyásznép — falatozgat-va, pálinkázva — hol diskurálna a halálról meg az ittmaradottak keserűségéről, miközben folynak az előkészületek a temetésre.

Egyébként hát Rosa koporsója fölött sem maradhatott el az a női szörszálhasogatás, hogy az elhunyt így meg úgy van felöltöz-tetve, azonkívül rendbe tették a haját, és levágták a körmét, aztán a kezét — jobbját a bal fölé helyezve — átlósan keresztbe fektet-ték, majd két vékony viaszgyertyát is tettek, szintén keresztbe, a keze ügyébe, új, csuklyás szemfódelet hoztak ki, a ravatalt körül-térdelve sürgölődtek még ott a halottat felkészítendő a másvilágra, merthogy a szemfódelet sem szabad összevarrni vagy úgy megtűz-

ni, hogy ráfeszüljön a megboldogultra, különben hogy és miként támadna föl, márpedig ez meg van ígérve nekünk, és a papok garantálják.

Fölokosítottak itt bennünket arról is, hogy a halálnak is megvan a jó oldala, milyen sokáig tart, amíg megismerkedik és megbarátkozik az élőkkel, s akkor jön el, amikor már elegendő derék dolgot műveltünk; továbbá kiegyenlít mindazzal, ami után úgy sóvárog-tál. Nézz csak körül, hogy sűrög-forog mindenki az üdvözüléséért. Csak a hitványa űz csúfot a halálból és művéből, míg a nagy embereket és korokat a halál magához emeli az ő nagy építményébe. Mégis az együgyűeknek nagylelkűen megbocsát, sokáig élteri őket és hagyja, hogy jócskán megkínlódjanak és százszor is megbánják csúfolódásukat. Szóval, mindenkit, aki ott föl váltva ült vagy állt, odalépett a halotthoz, és megcsókolta, Luka Meštrević megörökített a fényképein.

M. megáll a ravatalnál, és a temetésre gondol. Az édesanyjától való végleges elszakadásra. Mégiscsak valami szeretetféle köt össze bennünket. Az elválás, bár nem örök, azért kétségtelenül komoly.

A temetőt már korábban leírtuk, és nem egy fejezetben érintettük. Most legjobb lesz, amíg ilyen szépen süt a nap, kimenni az olajfaligetbe, fönről körülnézni és még naplemente előtt leszaladni a lejtőn a temetőkertig. Hogy az a meredély milyen hirtelen simul bele a síkságba, mennyi ésszerűség van a világ teremtésében!

Ránk hagyták, másszunk föl és naplementéig maradunk ott az olajfák és bokros hajtásai között, de még messzebbre is mentünk, és átengedhetjük magunkat a lenyugvó nap utolsó sugarainak, hogy otthagyják foltjaikat a dolgainkon és az olajfák között szélesen meglapuló fűvön. Itt mindjárt a mezsgye mögött pedig ordítzik a szamarunk.

M. megtörti a pogácsát, Stjepan pedig elszórja az abrakot a földön. Fölvágjuk a sajtot, cipót bogozunk ki a kenyereskosárból, friss túró csikorog a fogunk alatt, maradt mindenből bőven a temetés után, hús is lesz egész héten, ahogy megjött a távirat, mindjárt leölték az ökröt, és bizony alaposan megnyomta a mérleget.

A jó falatokat borral öntözzük, majd az egészet aszalt fügével, kaláccsal és piskótával édesítjük.

A külvilág gazdagságától övezve nyugodtan nézdeljük Rosa sírját odalent.

A számár kibőgte magát, elnyugszik lassan, ő megmondta a magáét, azazhogy a türelem és az engedelmesség ezután következő idő-

szakára gyűjt erőt. A kínok történetében ő a megmentő; mindig, amikor túlságosan eladósodunk és túl sokat fecsegünk, ő húz ki a csávából, az igavonó. Ha egyszer nevén nevezik a hercegovinai Új-jaépitőt, a csacsiról sem szabadna megfeledkezni.

Ugyanezt kell mondanunk az olajbogyóról és más áldásairól a délvidéknek, ennek a mi megvalósult csodáknak, mely mennyköves tájként robban bele a térbe és tölti ki teljesen, ezért van az, hogy számos ábrázolása nem a természet, hanem a tökéletes mű leírása, mely mű attól ered, aki röptében megállt függőóonnal a kezében, s egy szuszra elvégezte az építés hőstettét. L. ott van a függőön leírta körben, minthogy minden, ami van, mozgás által született. Ha valamit is elértünk eddig, legalább csodálattal értük el.

Stjepan K. feljegyzi háza romlásának dátumát. Az otthona üres. Amíg a halott, az ő halott felesége, ott feküdt az ebédlőasztalon, úgy tetszett, még nincs elvégezve minden. Félre a reménnyel, félre az örökkévalóság annyira áhított „hármás jegygyűrűjével” (opus tripartitum), hanem most mit tegyünk a fennmaradásunkért?

A TIZENEGYEDIK CIKKELY. Sok munka vár ránk: kipo-rolni a szőnyegeket, vagy csak kiteríteni valamely hangyafészek fölé, fölírni a szalmazsákokat, megszöni a csergéket a rámákon, beszegni a bárányoztató aklot, fölrakni a mezsgyefalakat, kihordani a trágyát a mezőre, bemeszelní, beojtani a gyümölcsfákat, kivakarni a hordókat, beónozni az üstöket, behordani a boronafát, befödni a takarmánygőrékat, megkarózni a babot, a teheneket folytatásra, a kecskéket párzásra vezetni, kimiskárolni az emsét, megköszörülni az ekecsoroszlyát, kikalapálni a fejszéket, fenkövet venni Trebinjében, leverni a diót, vigyázni, nehogy a jószág tilosba tévedjen, mert abból perpatvar lesz, kicsalni a méheket a kaptárból, rrrr, rrrrrr, fokhagymát dörzsölni be, míg a sonkát sózzuk, remélni, hogy estefelé majd csak föltámad egy kis szél, hogy kiszleljük a búzát a szérún, a vegetáció szünetelésének idején sárga olajat használni a szőlő téli permetezésére, megvigyázni a maraszkrét a barna penésztől, pusztítani a „zöld lepedíkt” a fügefákon, amíg még szép téli napok járnak, úgyszintén a foltos árvacsalán harmadik nyári nemzedékét is, a mandulafélék közül az önmegettermékenyítő fajtát termesztetni, havonta egyszer az öreg borokat is felönteni úgy, hogy még a hordó szádja is csuromvíz legyen, végezetül kimenni az olajfaligetbe, amely hosszú láncolatban L.-től délre terül el, nyugat felé pedig teraszosan emelkedik, ott elnézni a fiatal

hajtásokat és csemetéket meg a fattyúkat a törzseken, és eltávolítani mindent, ami nem lombzaporító, ugyanakkor tanulni a mediterrán jelképekből, jelzéseik és párhuzamaik közül sokat megszívlelni, miközben itt nincs minden jelentőség nélkül a népes gyerekhad és a megújulás, elsősorban a családi, de a lelki megújulás képe is, mindenekelőtt pedig reménykedni a Hiszekegy tizenegyedik cikkelyében: *hiszem testnek föltámadását*, amely valóra is válik, mihelyt vége lesz a látható világnak. Íme, ezt kell tennünk a fennmaradásért.

BORBÉLY János fordítása